

BoF Online

2008 • No. 15

**Yhtenäinen euromaksualue:
vaikutukset Suomessa
toimiviin pankkeihin**

Liisa Väisänen

*Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia
eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.*

Suomen Pankki

Rahoitusmarkkina- ja tilasto-osasto

7.11.2008

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Johdanto	4
2 Käyttöönoton tila Suomessa	5
3 Aiempien tutkimusten tuloksia	7
4 Menetelmä	10
5 Tulokset	12
5.1 Vaikutukset pankkien maksuliikepalveluista saataviin tuottoihin ja kustannuksiin	12
5.1.1 Vaikutukset transaktiovolyymeihin	12
5.1.2 Vaikutukset maksuliikenteestä perittäviin hintoihin	14
5.1.3 Vaikutukset pankkien investointeihin	15
5.1.4 Vaikutukset operatiivisiin kustannuksiin	17
5.2 Vaikutukset pankkien kilpailuun	19
5.3 Vaikutukset pankkien asiakasstrategioihin	19
5.4 Tulevaisuudenkuvia	20
6 Lopuksi	21
Kirjallisuutta	23

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Tilisiirtovolyymien kehitykseen liittyviä arvioita	14
Kuvio 2. Arvioita SEPA:n vaikutuksista investointeihin	16
Kuvio 3. SEPA:n vaikutukset Suomessa toimivien pankkien operatiivisiin kustannuksiin	18

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Suomessa toimivien pankkien maksuinstrumenttien SEPA-valmiusaste	5
Taulukko 2. Suomessa toimivien pankkien tarjoamat lisäpalvelut	6
Taulukko 3. Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutukset alueen pankkien investointeihin, aiempien tutkimusten tuloksia	8
Taulukko 4. Arvioinnissa käytetyt skenaarit ja niiden oletukset	10
Taulukko 5. Arvioinnissa käytettyjen muuttujien kuvaus	11
Taulukko 6. Suomalaisiin asiantuntija-arvioihin perustuvat ennusteet	12

BoF Online

Päätoimittaja

Jouko Marttila

ISSN

1796-9123 (online)

Tiivistelmä

SEPA (Single Euro Payments Area) eli yhtenäinen euromaksualue on eurooppalaisten pankkien, Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission yhteinen projekti, joka tähtää EU:n laajuiseen vähittäismaksupalveluiden harmonisoimiseen. Harmonisoinnin uskotaan tehostavan talouden toimintaa ja sitä pidetään askeleena kohti Lissabonin agendan täyttämistä, kohti Euroopan rahoitusmarkkinoiden tiiviimpää integraatiota. SEPA:n tavoitteena on, että kuluttajat, yritykset ja yhteisöt voivat maksaa ja vastaanottaa sekä maan sisäisiä että maiden välisiä euromääräisiä maksuja samoin ehdoin, oikeuksin ja velvollisuuksin. Siirtymäkausi on alkanut tammikuussa 2008 ja sen aikana pankit voivat tarjota rinnakkain SEPA-maksutapoja sekä vanhoja maksuinstrumentteja.

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutuksia Suomessa toimiviin pankkeihin on arvioitu käytössä olevien aineistojen sekä asiantuntijahaastatteluiden avulla. Pää tavoitteena oli arvioida SEPA:n vaikutuksia pankkien tuottoihin ja kustannuksiin lyhyellä sekä pitkällä aikavälillä sekä tarkastella sen vaikutuksia pankkien väliseen kilpailuun sekä asiakasstrategioihin.

Sekä haastatteluiden että aiempien tutkimusten perusteella pankkien välisen kilpailun uskotaan lisääntyvän yhtenäisellä euromaksualueella. Lisäksi todettiin, että pankit voivat jatkossa erottautua maksupalveluilla, esimerkiksi kehittämällä lisäpalveluita, korostamalla paikallisuuttaan tai siirtymällä Euroopan markkinoille. Asiantuntijat uskovat e-laskutukseen siirtymisen lisäävän tilisiirtojen lukumäärää, ja myös maksupäätetapahtumien määrän uskotaan kasvavan edelleen. Investointien kokonaisuudeksi Suomessa arvioitiin noin 40 miljoonaa euroa, mutta on huomioitava, että SEPAa kehitetään edelleen myös siirtymäkauden jälkeen. SEPA:n vaikutuksista hintoihin ja sitä kautta pankkien tuottoihin ei löydetty yhtenäistä näkemystä ja vaikutusten arviointia vaikeutti sopivan aineiston puute. Arvioiden tarkentamisen kannalta olisikin olennaista kerätä jatkossa tietoa esimerkiksi maksuliikkeen hinnoista, vo-lyymeistä ja investoinneista koordinoitusti.

Asiasanat: SEPA, pankit, vaikutusarvio

1 Johdanto

Vuoden 2002 eurokäteisen käyttöönotosta huolimatta Euroopan taloudellinen integraatio on yhä kesken.¹ Rahoitusmarkkinat ovat integroituneet ja isojen maksujen välitys on pitkälti harmonisoitu. Sen sijaan asiakkaille tarjottavat vähittäismaksupalvelut ovat yhä harmonisoidumatta. Euroalueella toimii lukuisia erillisiä vähittäismaksujärjestelmiä, jotka on toteutettu kansallisia tarpeita silmälläpitäen. Ne toimivat sinänsä hyvin, mutta EU:n laajuisen vähittäismaksupalveluiden harmonisoinnin uskotaan tehostavan talouden toimintaa ja sitä pidetään oleellisenä askeleena kohti Lissabonin agendan täyttämistä, kohti koko Euroopan integraatiota. Tähän tähtää Euroopan pankkien, Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission yhteinen projekti, jota kutsutaan yhtenäiseksi euromaksualueeksi (engl. Single Euro Payments Area, SEPA).

SEPA:n tavoitteena on, että kuluttajat, yritykset ja yhteisöt voivat maksaa ja vastaanottaa euromääräisiä maksuja samoin ehdoin, oikeuksin ja velvollisuuksin riippumatta siitä, onko maksu maan sisäinen tai maiden välinen. SEPA-alueen muodostavat Euroopan Unionin jäsenmaat, muut ETA-maat² ja Sveitsi (Finanssialan Keskusliitto 2008).

Tällä hetkellä SEPA:n käyttöönoton vaikutuksia ennakoivia tutkimuksia on olemassa vain rajallinen määrä. Tutkimuksissa vaikutuksia on arvioitu lähinnä Euroopan tasolla, Suomen eri markkinaosapuoliin kohdistuvien vaikutusten arviointeja ei juuri ole tehty. Tässä työpaperissa arvioidaan yhtenäisen euromaksualueen tulevia vaikutuksia. Arvioinnissa keskitytään pelkästään Suomessa toimiviin pankkeihin, koska pankeilla on tärkeä rooli yhtenäisen euromaksualueen käyttöönotossa. Kuluttajiin ja yrityksiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on tärkeä jatkoarvioinnin kohde.

Tämän paperin toisessa luvussa kuvataan SEPA:n käyttöönoton nykytilaa Suomessa sekä jo esille tulleita vaikutuksia. Kolmannessa luvussa käydään läpi käyttöönoton vaikutuksista tehtyjä aikaisempia tutkimuksia ja neljännessä luvussa esitellään arvioinnissa käytetty menetelmä. Viidennessä luvussa esitellään tulokset, joista ensimmäisenä käyttöönoton mahdolliset vaikutukset pankkien tuottoihin ja kustannuksiin. Lisäksi pohditaan miten yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutuksia Suomessa toimivien pankkien väliseen kilpailuun ja tehokkuuteen voisi mitata. Viimeinen luku sisältää tulosten yhteenvedon ja johtopäätöksiä.

¹ Lisätietoja Euroopan talousalueen integraation edistymisestä: Euroopan keskuspankki (2008) Financial Integration in Europe.

² Islanti, Liechtenstein ja Norja.

2 Käyttönoton tila Suomessa

SEPA:n siirtymäkausi käynnistyi tammikuussa 2008³. Siirtymäkauden aikana pankit voivat tarjota SEPA-maksutapoja⁴ ja vanhoja maksuinstrumentteja rinnakkain. Siirtymäkauden on arvioitu kestävän Suomessa vuoden 2010 loppuun (Finanssialan Keskusliitto 2008), jolloin uusien maksuinstrumenttien tulisi olla käytössä ja esimerkiksi vanhan tilisiirtomallin käytöstä olisi luovuttu. Maksuinstrumenttien valmiusastetta syyskuussa 2008 on havainnollistettu taulukkoon 1⁵.

Taulukko 1. Suomessa toimivien pankkien maksuinstrumenttien SEPA-valmiusaste (syyskuu 2008)

Maksuväline	Ominaisuus	Täyttää ehdon
SEPA-tilisiirto	1. Euromääräinen	Kyllä
	2. Toteutusaika T+3 päivää	Kyllä
	3. Konekielinen (ISO 2022 standardin mukainen)	Osittain
	4. Tulee sisältää IBAN-tilinumeron ja BIC-koodin	Osittain
SEPA-suoraveloitus	1. Euromääräinen	Ei käytössä
	2. Suoraveloitusvaltakirja maksajan ja laskuttajan välinen sopimus	Ei käytössä
	3. Maksaja voi pyytää tapahtuman peruutusta kahdeksan viikkoa maksamisen jälkeen	Ei käytössä
	4. Valtakirjan käsittely sähköisessä muodossa	Ei käytössä
SEPA-maksukortti	1. Euromääräinen	Kyllä
	2. EMV-siru	Osittain
	3. Maksu varmistetaan PIN-koodin näppäilyllä	Osittain

Lähteet: Finanssialan Keskusliitto 2008 ja pankkien verkkopalvelut.

Siirtymäkauden alussa Suomessa toimivat pankit tarjoavat näistä uusista maksuinstrumenteista SEPA-tilisiirtoa ja SEPA-yhteensopivia maksukortteja. Pankit pyrkivät säilyttämään nykyisen kotimaisen tilisiirron palvelutason SEPA-tilisiirron lisäpalveluilla, joista suurin osa otetaan käyttöön vuoden 2008 lopussa. Tilisiirtojen lisäpalveluiden käyttöönotto vuoden 2008 lopussa (Finanssialan Keskusliitto 2008) ja maksujen yöselvityksen ja -toimituksen käyttöö-

³ Euroopan komissio & Euroopan keskuspankki (2008) Joint statement by the European Commission and the European Central Bank welcoming the formal launch of SEPA payment instruments by EU banks.

⁴ Uusia SEPA-maksuinstrumentteja ovat SEPA-tilisiirto, SEPA-suoraveloitus ja SEPA-maksukortit.

⁵ Arvio perustuu pääosin Finanssialan Keskusliiton Suomen SEPA-siirtymäaikatauluun (2008) ja pankkien verkkopankkien- ja konttoreista annettuihin tietoihin.

otto vaikuttaa siirtymiseen vanhojen tilisiirtojen käytöstä uusien SEPA-tilisiirtojen käyttöön ainakin kotimaan maksujen osalta. Suomessa tarjottavat lisäpalvelut ja niihin liittyvät aikataulut on koottu taulukkoon 2.

Taulukko 2. Suomessa toimivien pankkien tarjoamat lisäpalvelut

Lisäpalvelu	Käytössä (alkaen)
Maksupäivän välittäminen maksun saajalle viivästyskoron laskentaa varten	28.1.2008
Tieto kenen puolesta maksu on maksettu ja nimitieto kenelle maksu on tarkoitettu, jos maksun saaja on esimerkiksi factoringyhtiö	marraskuu 2008
Kooditieto, joka kertoo toistuvaissuorituksen lajin, esimerkiksi onko kyseessä palkka tai eläke	marraskuu 2008
Maksun saajalle välitettävän maksuerittelytiedon enimmäismäärää ei ole rajoitettu	marraskuu 2008
Yöaikana tapahtuvaa pankkien välinen selvitys- ja katteensiirtopalvelu	marraskuu 2008

Lähde: Finanssialan Keskusliitto 2008.

Suomessa tarjottavista maksukorteista SEPA-yhteensopivia ovat tällä hetkellä EMV-sirun⁶ sisältävät VisaElectron sekä Visa ja Mastercard luotto- ja yhdistelmäkortit. Suomessa tarjottava EMV-siruton pankkikortti ei täytä SEPA-yhteensopivan maksukortin kriteereitä. Pankkikortin tulevaisuus on vielä avoin, eikä sitä koskevia päätöksiä ole vielä tehty.⁷

Uudet SEPA-maksuinstrumentit poikkeavat vanhoista suomalaisista maksuinstrumenteista. Esimerkiksi uuteen SEPA-tilisiirtoon ei sen perusmuodossa kuulu nykyiseen kotimaiseen tilisiirtoon kuuluvia ominaisuuksia, kuten viitenumeroa. Erityisesti SEPA-suoraveloitus eroaa suuresti suomalaisesta suoraveloituksesta. Maksajalla on muun muassa laaja oikeus peruuttaa SEPA-suoraveloitus, mikä ei ole mahdollista nykyisessä suomalaisessa suoraveloituksessa. SEPA-suoraveloituksen käyttöönoton ajankohta on yhä avoin (Finanssialan Keskusliitto 2008).

Suomessa yhtenäiseen euromaksualueeseen valmistautumista hallinnoidaan Finanssialan Keskusliiton SEPAn kansallisessa kehittämisfoorumissa ja SEPA -maksukorttien kehittämisfoorumissa, joihin osallistuvat Suomessa toimivien pankkien ja Finanssialan Keskusliiton edustajat. Kansallisen kehittämisfoorumin tehtävänä on tehdä ja käsitellä kansallisesti palveluiden muutosaloitteita ja kommentoida Euroopan maksuneuvoston muutosehdotuksia. Korttiasioita käsittelee kansallinen SEPA -maksukorttien kehittämisfoorumi, jonka tavoitteena on mahdollistaa eri osapuolten osallistuminen korttimaksamisen standardien kehittämiseen (Finanssialan Keskusliitto, verkkolähde).

⁶ EMV on kansainvälisten luottokorttiyhtiöiden, MasterCardin ja Visan kehittämä maksukorttistandardi. Lisätietoja mm: <http://www.luottokunta.fi/fi/emv-sirukortit/>.

⁷ Alun perin kansainvälistä ohjeistusta oli tulkittu siten, että se pakottaa pankkikorttiohjelman lopettamiseen.

Yhtenäisten maksuinstrumenttien käyttöönoton lisäksi SEPA tulee vaikuttamaan myös suomalaisen maksujen välitykseen. Suomessa toimivat pankit ovat päättäneet siirtää maksujensa selvityksen STEP2:een⁸ ja siirtyä nykyisestä bilateraaliseen tapahtumanvälityksestä multilateraaliseen tapahtumanvälitykseen. Tämä on suuri muutos Suomessa toimivien pankkien nykyisiin toimintatapoihin verrattuna. Ratkaisu tuo välitysprosessiin uuden portaan, jonka vaikutukset maksuliikkeen kustannuksiin ovat vielä auki. Maksujenvälityksen infrastruktuurin keskittyminen on antanut sysäyksen myös kotimaiselle selvityskeskushankkeelle, ACH Finlandille⁹. On vielä epäselvää, kykeneekö uusi kotimainen selvityskeskus hankkimaan itselleen riittävästi jäseniä, jotta se pystyisi toimimaan kannattavasti.

Suomessa toimivat pankit ovat myös ulkoistaneet erilaisia maksujenvälityksen osa-alueita. Eräs merkittävimmistä SEPA:n käyttöönoton tuomista ulkoistamispäätöksistä on OP-Pohjolar ryhmän koko ulkomaanmaksujen tietojenkäsittelyn siirtäminen Equensille¹⁰ (Krueger 2008). Ulkoistukset asettavat haasteensa pankkien riskienhallinnalle ja osaamisen jatkuvuudelle.

3 Aiempien tutkimusten tuloksia

Yhtenäisen euromaksualueen vaikutuksia koskevia arvioita on tehty jonkin verran. SEPAsta aiheutuvien taloudellisten vaikutusten analysoinnissa on käytetty useita erilaisia menetelmiä ja aineistoja. Aihetta ovat tarkastelleet lähinnä erilaiset konsulttiyhtiöt, jotka ovat lähestyneet aihetta haastattelu- ja kyselytutkimuksin. Seuraavaksi käsitellään joidenkin aiheesta tehtyjen tutkimusten päätuloksia, jotka keskittyvät pääasiassa SEPA -investointeihin, pankkien tuotoihin ja asiakasstrategioihin kohdistuviin vaikutuksiin¹¹.

Yhtenäisen euromaksualueen uskotaan kasvattavan pankkien maksuliikkeen investointikustannuksia, mutta arviot niiden suuruudesta vaihtelevat hyvin paljon. Esimerkiksi taulukossa 3 esitettyjen tutkimusten arviot koko Euroopan alueen pankkien yhteisistä investointikustannuksista vaihtelevat keskimäärin 5,6 miljardista eurosta kahdeksaan miljardiin euroon.

⁸ STEP2 on EBA Clearingin ylläpitämä yleiseurooppalainen maksujen selvitysalusta, <http://www.ebaclearing.eu/>.

⁹ Paikallisosuuspankkiliitto ja sen 42 jäsenosuuspankkia, Säästöpankkiliitto ja sen 39 jäsenäästöpankkia sekä Aktia Säästöpankki Oyj kehittävät pankkien välistä yhteistyötä ja valmistelevat yhteisen maksukeskuksen perustamista tavoitteenaan tarjota maksujen tapahtumavälitys- ja katteiden siirtopalveluita, Aktian lehdistötiedote 25.10.2007 (www.aktia.com).

¹⁰ Equens on eurooppalainen maksujen käsittelyyn erikoistunut palveluntarjoaja, <http://www.equens.com/>.

¹¹ SEPA-maksukortteihin liittyviä tutkimuksia: Jones, P – Jones, C (2005) Analysis of debit card MSC differences within the EU.

Taulukko 3. Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutukset alueen pankkien investointeihin, aiempien tutkimusten tuloksia

Tutkimus	Alin (mrd. euroa)	Ylin (mrd. euroa)
Accenture/PSE Consulting 2006	3	8
Boston Consulting Group 2006	0,5	5
CapGemini Consulting 2007	7,4	9,8
Eurogroup/FBF 2007	9,1	12
Ifex Solutions/Financial Insights 2006	5,4	5,4
TowerGroup 2005	8	8
Keskiarvo	5,6	8,0

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönotossa standardoitavien ja harmonisoitujen maksuvälineiden toivotaan mahdollistavan maksuliikenteen skaalatuotot. Väitettä tukee muun muassa Boltin ja Humphreyn (2006) tutkimus. Beijnen ja Bolt (2007) toteavat, että maksuliikenteen volyymien kaksinkertaistaminen kasvattaisi kustannuksia ainoastaan 22 prosenttia, joten heidän mukaan maksuliikenteen keskimääräisten tuottojen voisi odottaa kasvavan volyymien kasvaessa.

Pankkien strategiaan kohdistuneita vaikutuksia on arvioinut muun muassa I-Flex solutions/Financial Insights (2006). Heidän haastattelemiensa pankkien mukaan SEPA:n käyttöönotto tuo mukanaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia, kuten liiketoiminnan laajentaminen ja yritysasiakkaiden maksukanavien parempi hallinta. McKinsey (2005) arvioi yhtenäisen euromaksualueen vaikutuksia pankkien tuotevalikoimaan. Tutkimuksen mukaan SEPA:n käyttöönotto tulee vaikuttamaan suuresti pankkien tarjoamien maksuvälineiden valikoimaan ja esimerkiksi käteisen käyttöä tullaan korvaamaan muilla maksuvälineillä.

Kempainen (2008) arvioi tutkimuksessaan yhtenäisen euromaksualueen muodostamisen vaikutuksia. Hänen mukaansa SEPA itsessään ei näytä johtavan täysin integroituneisiin ja kilpailtuihin vähittäismaksumarkkinoihin. Tutkimuksen mukaan SEPA johtaa korkeampiin maksupalvelun hintoihin, mutta myös maksuverkkojen koko ja kuluttajan ylijäämä kasvavat. Lisäksi maksujärjestelmien voittojen sekä yhteiskunnan kokonaishyvinvoinnin voidaan olettaa kasvavan, mikäli SEPA:n aiheuttamat sopeuttamiskustannukset eivät ole kohtuuttoman suuret.

SEPA:n aiheuttamat kokonaiskustannukset riippuvat myös käyttöönoton toteuttamisajasta. Näin on todennut myös Eurogroup/Fédération Bancaire Française (2007), jonka mukaan

yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton taloudellinen vaikutus riippuu siirtymäkauden pituudesta. Vanhojen ja uusien järjestelmien samanaikainen ylläpito lisää kustannuksia.

Schmiedel (2007) arvioi tutkimuksessaan yhtenäisen euromaksualueen vaikutuksia pankkisektoriin. Hän havaitsi, että vaikutukset vaihtelevat SEPA-skenaariosta ja käyttöönoton vaiheesta riippuen. Hänen mukaansa lyhyellä aikavälillä SEPAn ja kansallisten maksujärjestelmien rinnakkainen käyttö johtaa korkeampiin kustannuksiin ja vaikuttaa pankkien nettotuottoihin. Pidemmällä aikavälillä kansalliset maksujärjestelmät korvataan uusilla SEPA-yhteensopivilla maksujärjestelmillä, jolloin Schmiedelin (2007) mukaan kustannusten odotetaan laskevan korkean automaatioasteen, skaalatuottojen ja innovaatioiden vuoksi. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että kustannuksiin ja kokonaistuottoihin kohdistuva vaikutus riippuu pankin valitsemasta lähestymistavasta. Pankit, jotka valitsevat aktiivisen ja SEPAn positiivisesti suhtautuvan lähestymistavan, hyötyvät SEPasta eniten. Tutkimuksen mukaan SEPA tulee lisäämään myös pankkien välistä kilpailua kansallisia maksuliikennemarkkinoita suojaavien esteiden poistuessa.

Euroopan komission CapGemini Consultingilta (2007) pyytämä selvitys pyrkii kartoittamaan yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton SEPA-alueen osapuoliin kohdistuvia vaikutuksia. Tutkimuksessa aihetta lähestyttiin skenaariotarkastelun avulla ja sen mukaan SEPA tuo mukanaan yhteensä 123 miljardin euron potentiaalisen hyödyn kaikille markkinaosapuolille. Selvityksen mukaan kuluttajat tulevat hyötymään SEPasta kaikissa skenaarioissa, joi-sain jopa kymmeniä miljardeja euroja. SEPA vaikuttaa negatiivisesti tarjontapuolen, eli pankkien ja maksujenvälitystä tarjoavien yritysten, marginaaleihin. CapGemini Consultingin (2007) mukaan tarjontapuolen kannalta houkuttelevin skenaario on SEPAn passiivinen toteuttaminen, koska tämä toteuttamistapa vähentää vähiten tarjontapuolen saamia voittoja. Ko. skenaariossa pankit ja maksujenvälitystä tarjoavat yritykset suhtautuvat passiivisesti SEPaan siirtymiseen, jolloin siirtymäkaudesta tulee pitkä. Siirtymäkauden jälkeen tarjotaan ainoastaan muutamia SEPA-maksuinstrumentteja.

4 Menetelmä

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutusten arviointi on haasteellista, koska siirtymäkausi on vasta alkanut eikä SEPAan liittyviä seuranta-aineistoja ole vielä olemassa. Tästä syystä tässä selvityksessä aihetta lähestytään asiantuntijahaastatteluiden avulla. Menetelmä soveltuu selvityksiin, joissa vaikutuksia pyritään arvioimaan etukäteen. Asiantuntijahaastattelua ovat käyttäneet tutkimuksissaan muun muassa Schmiedel (2007) ja CapGemini Consulting (2007).

Selvitystä varten haastateltiin neljän erikokoisen Suomessa toimivan pankin edustajaa sekä Finanssialan Keskusliiton edustajia. Haastateltaviksi valittiin vain rahoitussektorin edustajia, koska selvityksen näkökulma on pankeissa. Haastateltavien vastaukset luvattiin käsitellä yleisellä tasolla ja luottamuksellisesti. Tästä syystä pankkien arviot tulevaisuudesta on yhdistetty yhdeksi skenaariksi. Kaikkien haastatteluiden pohjalla käytettiin samaa kysymysvalikoimaa¹². Kyselyn tavoitteena oli löytää SEPAn mahdollisia tuotto- ja kustannusvaikutuksia. Lisäksi pyrittiin arvioimaan SEPAn vaikutuksia kilpailuun ja asiakasstrategioihin. Muuttujien kehitystä haluttiin tarkastella eri skenaarioissa, jotka on tiivistetty taulukkoon 4.

Taulukko 4. Arvioinnissa käytetyt skenaariot ja niiden oletukset

Skenaario	Aikaväli	Kuvaus
Perustilanne	Vuodet 2008–2018	Tilanne Suomessa, jollei SEPAA olisi tullut. Muuttujien kehitys perustuu niiden kehitykseen vuosina 2000–2007 ja asiantuntija-arvioihin.
Siirtymäkausi	Vuodet 2008–2010	Suomen vanhojen maksujärjestelmien ja maksuvälineiden rinnakkainen käyttö uusien maksujärjestelmien ja SEPA-maksuinstrumenttien kanssa.
Siirtymäkauden jälkeinen aika	Vuodet 2011–2018	Suurimmat muutokset ja investoinnit on tehty. Suomessa on siirrytty käyttämään SEPA-instrumentteja.

Skenaarioista perustilanne ajoittuu aikavälille 2008–2018. Tässä skenaariossa pyritään havainnollistamaan muuttujien kehitystä, mikäli SEPAA ei kehitettäisi yhtään vuoden 2007 jälkeen.

¹²Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan kysymyksiä, jotka liittyivät maksuliikenteen volyymin kehittymiseen, maksuliikenteen kokonaiskustannuksiin, pankin investointi- ja operatiivisiin kustannuksiin, maksuliikennepalvelujen osuuteen pankin kokonaiskustannuksista, maksuliikennetapahtumasta perittävään hintaan, maksuliikenteen tuottoihin sekä kilpailuun ja markkinatilanteeseen. Lomake koostui aihealueiden yksityiskohtaisemmista kysymyksistä sekä yleisistä arvioista ilman SEPAA ja ennen SEPAA ja SEPAn käyttöönoton jälkeen.

Skenaarioista toinen, eli siirtymäkausi, ajoittuu vuosille 2008–2010. Siinä oletetaan, että Suomessa ollaan siirtymässä uusien maksujärjestelmien ja SEPA-maksuvälineiden käyttöön ja näitä käytetään rinnakkain vanhojen järjestelmien ja maksuinstrumenttien kanssa.

Kolmas skenaario, siirtymäkauden jälkeinen aika, ajoittuu vuosille 2011–2018. Ennusteissa oletetaan, että suurimmat SEPAn käyttöönoton muutokset ja investoinnit on jo tehty. Vanha suomalainen tilisiirtomalli on korvautunut uudella SEPA-tilisiirrolla. Suoraveloituksesta on siirrytty e-laskun käyttöön ja pankit tarjoavat asiakkailleen aktiivisesti verkkolaskumahdollisuutta.

Pankkien kokonaistuottoihin kohdistuvien vaikutusten tarkastelua varten kerättiin tietoa muuttujista, joiden ominaisuudet on kuvattu taulukkoon 5.

Taulukko 5. Arvioinnissa käytettyjen muuttujien kuvaus

Muuttuja	Kuvaus
Tuotot	
Maksuvolyymien kehitys	Tilisiirron, suoraveloituksen ja maksupäätetapahtumien volyymin kehitys eri skenaarioissa vuosina 2008–2018.
Hintojen kehitys	Pankin asiakkaalta perittävien hintojen kehitys eri skenaarioissa vuosina 2008–2018.
Kustannukset	
Investoinnit	SEPAn käyttöönoton vaatimat investoinnit ja näissä tapahtuvat muutokset eri skenaarioissa vuosina 2008–2018.
Operatiiviset kustannukset	Pankin operatiiviset kustannukset ja kustannuksissa tapahtuvat muutokset eri skenaarioissa vuosina 2008–2018.

Asiantuntijoille esitettyjen kysymysten avulla pyrittiin selvittämään SEPAn määrällisiä vaikutuksia Suomessa toimivien pankkien tuottoihin ja kustannuksiin. Maksupalvelutuottoihin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa keskityttiin Suomessa toimivien pankkien maksuvolyymien ja maksuista asiakkaalta perittävien hintojen kehitykseen eri skenaarioissa.

Kustannusten kohdalla keskityttiin operatiivisten kustannuksien ja investointikustannuksien kehitykseen eri skenaarioissa.

Osa esitetyistä kysymyksistä pyrki kartoittamaan SEPAn vaikutuksia pankkikilpailuun, tehokkuuteen ja asiakasstrategioihin. Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan SEPAn vaikutuksia Suomessa toimivien pankkien keskinäiseen kilpailuun ja niiden kilpailuun muualla SEPA-alueella toimivien pankkien kanssa. Lisäksi kartoitettiin pankkien vaihtoehtoisia asiakasstrategioita ja SEPasta saatavia hyötyjä ja käyttöönoton uhkia.

5 Tulokset

5.1 Vaikutukset pankkien maksuliikepalveluista saataviin tuottoihin ja kustannuksiin

Seuraavaksi pyritään arvioimaan yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutuksia pankkien tuottoihin ja kustannuksiin. Saatuja tuloksia verrataan pääasiassa CapGemini Consultingin (2007) tulosten kanssa. Laskelmat perustuvat asiantuntijahaastatteluista saatuihin arvioihin SEPAn vaikutuksista eri muuttujiin ja näiden arvioiden perusteella on tehty laskelmia vaikutusten suuruuksista käyttämällä Finanssialan Keskusliiton maksuliiketilastoja. Ennusteiden tulokset on koottu taulukkoon 6.

Taulukko 6. Suomalaisiin asiantuntija-arvioihin perustuvat ennusteet

	Suomalaisten asiantuntijoiden arvioihin perustuvat skenaariot Suomelle			CapGemini Consulting
Muuttuja	Perustilanne	Siirtymäkausi	Siirtymäkauden jälkeen	Pitkän aikavälin ennuste koko Euroopalle
Tuotot				
Volyymien kehitys	Kasvussa ei muutoksia, vuotuinen kasvu noin 5 %	Ei muutoksia kasvussa	- Ei suurta muutosta kasvuun - Suoraveloitusten volyymit siirtyvät tilisiirtovolyymeiksi	SEPA ei lisää eikä vähennä volyymien kasvua
Hintojen kehitys	Pysyy samana, kuin vuosina 2000–2007	Ei selkeää näkemystä	Ei selkeää näkemystä	Vuonna 2012 hinnat putoavat noin 75 %:iin EU:n alimmasta
Kulut				
Operationaaliset kustannukset	Pysyvät samoina, kuin vuosina 2000–2007	Nousevat	- Laskevat - Määrästä ei selkeää näkemystä	Putoavat noin 20 % vuoden 2006 kustannuksista
Investointikustannukset	Ei investointeja	Nostaa noin 40 miljoonaa	Korkeammat kuin ennen SEPAA, mutta pienemmät kuin siirtymäkaudella	- Suomessa investoidaan aktiivisesti SEPAn käyttöönottoon - Ei arviointeja investointien määrästä

Lähteet: Asiantuntija-arviot ja CapGemini Consulting (2007).

5.1.1 Vaikutukset transaktiovolyymeihin

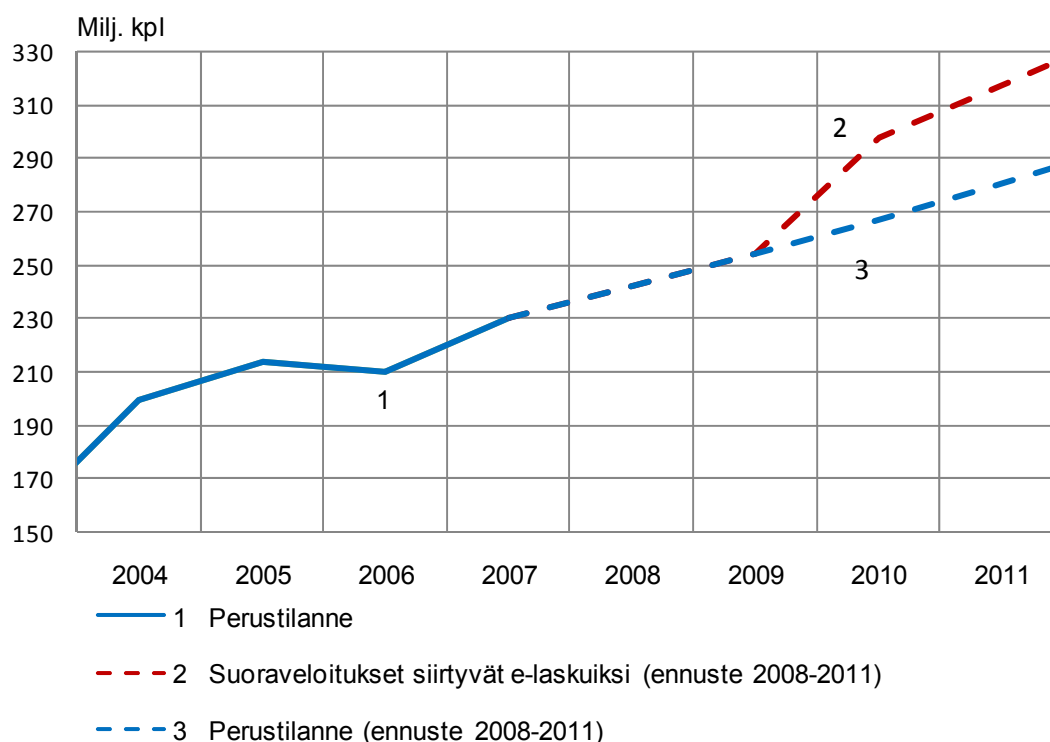
Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton myötä maksujen tekeminen SEPA-alueella helpottuu. Haastatteluissa asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan tilisiirtojen, suoraveloitusten ja maksupäätetapahtumien volyymeja edellä esitetyissä skenaariossa.

Asiantuntijat arvioivat, että ilman SEPAa tilisiirtojen volyymien kasvu olisi säilynyt vuosien 2000–2007 keskimääräisen kasvun tasolla. Maksuliikennetilastoista tehtyjen laskelmien avulla tilisiirtojen keskimääräiseksi vuosittaiseksi kasvuksi saatiin 5 prosenttia. Siirtymäkauden ja sen jälkeisen ajan volyymikehitykseen SEPAn ei katsottu vaikuttavan suoraan. Asiantuntijat eivät siis katsooneet SEPAn vaikuttavan suoraan myöskään ulkomaanmaksuvolyymien kasvuun.

Arvioiden mukaan Suomessa toimivat pankit eivät tule aktiivisesti tarjoamaan asiakkailleen uutta laskuttajapohjaista suoraveloitustamallia. Sen sijaan pankit pyrkivät korvaamaan vanhat suoraveloitukset sähköisellä laskulla. Koska tämän ajatellaan hyödyttävän myös yrityksiä, vanhojen suoraveloitusten määrän oletetaan merkittävästi vähenevän ja vanhojen suoraveloitusvolyymien oletetaan siirtyvän e-laskuun ja sitä kautta tilisiirtovolyymeihin. Tästä syystä tilisiirtovolyymien voidaan olettaa kasvavan nopeammin kuin arvioidut 5 prosenttia.

Ennustetta on pyritty havainnollistamaan kuvion 1 avulla. Perustilanteessa oletetaan, että tilisiirtojen kasvu pysyy samana SEPASTA huolimatta. Siirtymäkauden jälkeinen aika havainnollistaa tilannetta, jossa verkkolaskun aktiivinen käyttöönotto aiheuttaa suoraveloitusvolyymien täydellisen siirtymisen tilisiirtovolyymeihin. Tässä oletetaan, että tilisiirtovolyymien vuosittainen kasvu säilyy 5 prosentissa sekä suoraveloitusten keskimääräinen volyymien kasvu säilyy vuosien 2000–2007 tasolla.

Kuvio 1. Tilisiirtovolyymien kehitykseen liittyviä arvioita

Kuvion 1 ennusteet havainnollistavat eräänlaisia ylä- ja alarajoja tilisiirtojen kasvulle. Mikäli pankit ja yritykset tulevat täydellisesti siirtymään vanhoista suoraveloitussmallista verkkolaskutukseen, molempien kasvun pysyessä vuosien 2000–2007 keskimääräisellä tasolla, tilisiirtovolyymit tulisivat kasvamaan selkeästi. Tulokset eroavat tältä osin CapGemini Consultingin (2007) tutkimustuloksesta, jonka mukaan SEPAlla ei olisi vaikutusta maksuliikennevolyymeihin. Tässä selvityksessä kasvu johtuu rakenteellisista muutoksista. Tämän kaltaisella muutoksella voi olla vaikutuksia myös maksuliikenneinfrastruktuurin kehittämiseen. Todelliseen volyyymikehitykseen vaikuttavat myös muut seikat, esimerkiksi taloudellinen kehitys.

5.1.2 Vaikutukset maksuliikenteestä perittäviin hintoihin

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton sanotaan yleisesti vaikuttavan maksuliikenteestä perittäviin hintoihin. Esimerkiksi CapGemini Consultingin (2007) tutkimuksessa maksuliikenteestä perittävien hintojen arvioidaan yhtenäistyvän koko Euroopassa ja laskevan noin 75 prosenttiin EU:n tällä hetkellä alhaisimmasta hintatasosta.

Asiantuntija-arvioiden mukaan perustilanteessa maksuliikenteestä perittävässä hinnoissa ei olisi tapahtunut erityisiä muutoksia. SEPAn vaikutuksista hintojen kehitykseen asiantunti-

joilla ei ollut yhtenäistä linjaa. Mahdollisen hintojen nousun arvioitiin johtuvan siitä, että Suomessa hinnoittelu muuttuu läpinäkyvämmäksi ja siitä, että transaktiokohtainen hinnoittelu tulisi lisääntymään. Mahdollisen hintojen laskun taas arvioitiin johtuvan kiristyvistä kilpailutilanteesta.

SEPA:n mahdollisesti aiheuttamat muutokset maksuliikenteen hinnoissa vaikuttavat pankkien tuottoihin. Maksuliikenteen tuottojen muutosta arvioitiin yksinkertaisen laskutoimituksen avulla. Esimerkiksi tilisiirron tuottoja arvioitiin kertomalla tilisiirrosta perittävä hinnaston mukainen hinta tilisiirron volyymeillä. Hintatiedot on koottu Suomessa toimivien pankkien ilmoittamista hinnoista.

Jo 5 prosentin nousu tilisiirron hinnassa voi kasvattaa pankin maksuliikenteestä saamia tuottoja 20 miljoonalla eurolla. Samainen lasku hinnoissa aiheuttaa noin 20 miljoonan euron laskun maksuliikenteen tuotoissa. Asiantuntijoilta kysyttiin mielipidettä laskutoimituksen oikeellisuudesta ja heidän mielipiteensä erosivat toisistaan suuresti. Jotkut asiantuntijat pitivät laskutoimitusta aivan liian optimistisena, ja joidenkin mielessä laskutoimitus arvioi tuotot aika lähelle todellista tuottoa.

Laskutoimituksia tehdessä täytyy huomioida, että useat pankit käyttävät transaktiokohtaisen hinnoittelun sijasta pakettihinnoittelua. Esimerkiksi verkkopankissa tilisiirron maksaminen kuuluu useiden pankkien kuukausimaksuun eikä näin ollen kuvaa verkkopankin ylläpidosta koituneita kustannuksia. Lisäksi yrityksiltä perityt hinnat eroavat kuluttajien tekemien maksujen hinnoittelusta. Asiantuntijat huomauttivat, että hinnoittelun tehtävänä on myös ohjata kuluttajan toimintaa oikeaan suuntaan. Lisäksi he korostivat, että asiakas tulee nähdä kokonaisuutena ja tämän vuoksi erilaiset pakettihinnoittelut ovat myös asiakkaan kannalta hyödyllisiä.

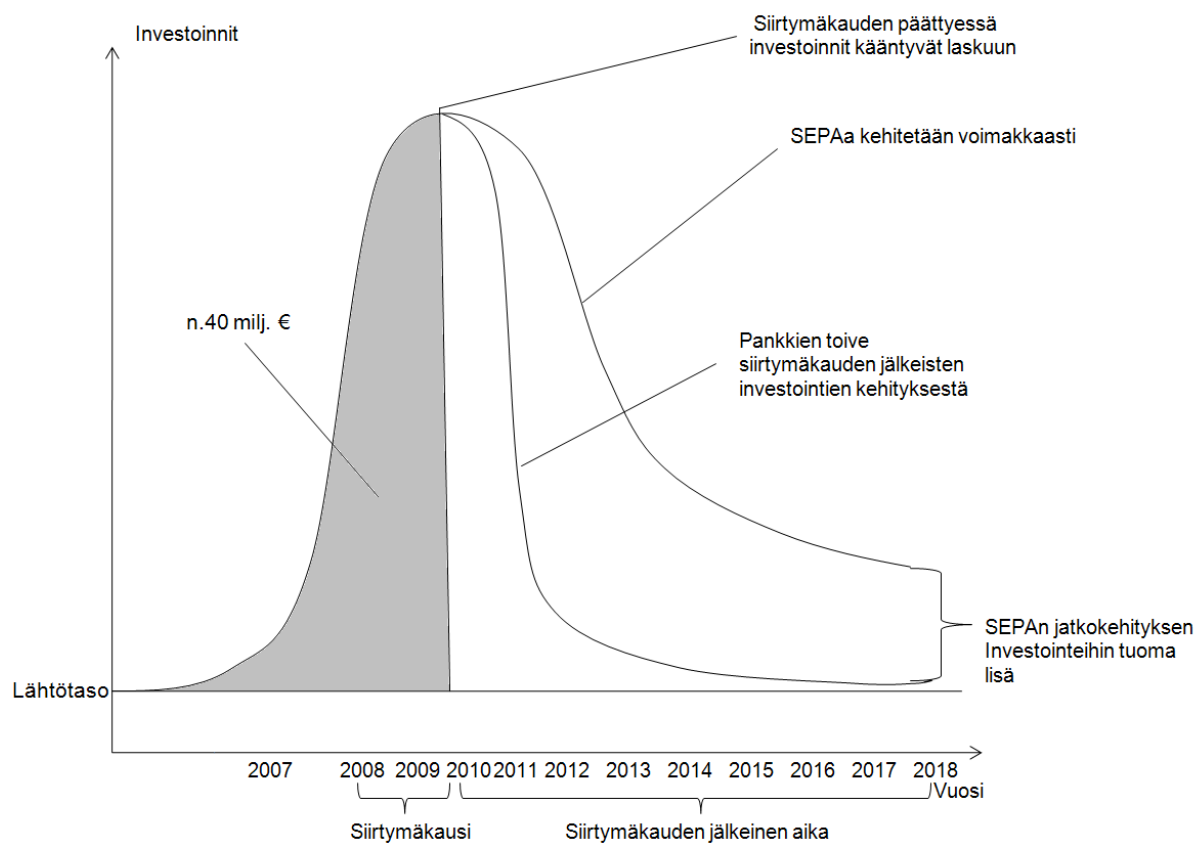
Tämän hetkisten käytettävien tietojen ja aineistojen avulla SEPA:n vaikutuksia hintoihin ja maksuliikenteen tuottoihin on vaikea arvioida. Pankkien maksupalveluista olisikin hyvä kerätä aineistoa esimerkiksi yhteistyössä Finanssialan Keskusliiton ja Rahoitustarkastuksen kanssa. Koordinoidusti kerätyn aineiston avulla voitaisiin muun muassa arvioida, muuttuuko maksujen hinnoittelu läpinäkyvämmäksi ja löytyykö hinnoittelussa pankkikohtaisia eroja.

5.1.3 Vaikutukset pankkien investointeihin

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaatimia investointeja voidaan pitää suurimpana suomalaisten pankkien tekemänä yksittäisenä investointina viimeiseen 15–20 vuoteen. Investoinnit vaikuttavat pankkien tuottoihin ja ovat siksi tärkeä osa vaikutusten suuruuden arvioinnissa.

Asiantuntijat arvioivat Suomessa toimivien pankkien budjetoitujen SEPA-investointien olevan yhteensä kokoluokaltaan noin 40 miljoonaa euroa¹³. Asiantuntijoiden esittämiä arvioita investointien muutoksesta on pyritty havainnollistamaan kuvioon 2.

Kuvio 2. Arvioita SEPA:n vaikutuksista investointeihin

Asiantuntijoiden mukaan SEPAan budjetoituista investoinneista on käytetty vuoteen 2008 mennessä noin puolet. Tämän jälkeen investointien arvioidaan jatkuvan ainakin siirtymäkauden loppuun saakka eli vuoteen 2010. Siirtymäkauden lopun jälkeisen ajan investoinneista ei asiantuntijoilla ollut tarkkaa kuvaa. Todennäköistä on, että Suomessa toimivat pankit pyrkivät mahdollisimman nopeasti pudottamaan investointikustannukset vuotta 2007 edeltävälle lähtötasolle (Kuvio 2). Tämän toteutuminen riippuu suuresti siirtymäkauden jälkeisten investointien tarpeesta. Investoinnit pysyvät suurina, mikäli maksujärjestelmiin ja maksuvälineisiin tulee suuria lisämuutoksia myös siirtymäkauden jälkeen. **Pankkien SEPA:n myötä tekemien investointien säännöllinen seuraaminen olisikin tärkeää tulevien vaikutusanalyysien kannalta.**

¹³ Budjetoituidut investoinnit vuodesta 2007 vuoteen 2010. Summa perustuu usean asiantuntijan eritasoisten arvioiden summaan.

Asiantuntija-arvioiden mukaan Suomessa toimivien pankkien tekemät SEPA-investoinnit vaihtelevat suuresti pankin koon ja sen mukaan onko Suomessa toimiva pankki suomalainen vai osa kansainvälistä konsernia. Tätä pyrittiin havainnollistamaan laskemalla transaktiokoh- tainen SEPA-investointi Suomessa toimiville pankeille.

Laskelmissa transaktiovolyyminä käytettiin pankin osuutta kaikkien pankkien välisen mak- sujenvälitysjärjestelmän (PMJ) transaktiovolyymistä vuonna 2007. Volyymimittarissa on omat heikkoutensa, sillä PMJ-maksuvolyymit sisältävät ainoastaan Suomen sisäiset maksuvolyy- mit ja ne on laskettu pelkästään vuodelta 2007. Puuttuvat ulkomaanmaksuvolyymit ovat kui- tenkin pienet, joten tämän ei uskota vaikuttavan tuloksiin merkittävästi¹⁴.

Yksittäisten pankkien SEPA-investoinnit perustuvat asiantuntijahaastatteluista saatuihin arvioihin. Laskelmien perusteella havaittiin, että pankkien transaktiokohtaiset investointikus- tannukset pienenevät pankin koon kasvaessa. Laskelmat tukevat ennakkokäsityksiä, joiden mukaan SEPAn vaatimat investoinnit rasittavat pieniä pankkeja suhteessa enemmän. SEPAn käyttöönoton vaatimia kokonaisinvestointikustannuksia on vaikea arvioida, sillä eu- romaksualueella tullaan kehittämään myös SEPA-siirtymäkauden jälkeen. **Olisikin hyödyllis- tä kerätä aineistoja vuosittaisista SEPAn vaatimista investoinneista, jotta voitaisiin tarkastella käyttöönoton todellisia vaikutuksia investointeihin arvioiden sijaan.**

Takalo ja Viren (2008) ovat tutkineet maksujen tehokkuutta ja eri maksuvälineiden kus- tannuksia Suomessa. He arvioivat, että Suomessa maksujen välityksen kokonaiskustannuk- set ovat noin 0,3 prosenttia suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Kokonaiskustannuksia voidaan pitää hyvin alhaisena kansainvälisen mittapuun mukaan. **SEPAn vaikutukset mak- sujen välityksen kokonaiskustannuksiin olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen koh- de.**¹⁵

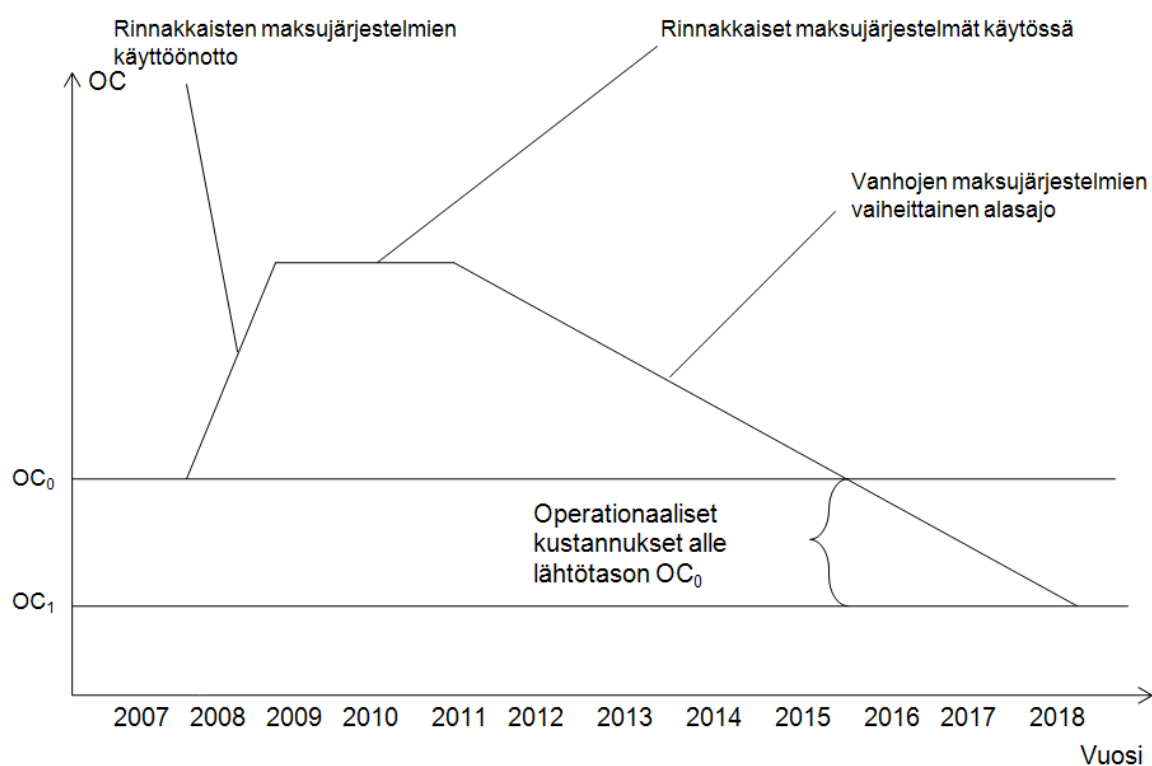
5.1.4 Vaikutukset operatiivisiin kustannuksiin

Yhtenäisen euromaksualueen uskotaan vaikuttavan pankkien operatiivisiin kustannuksiin. Asiantuntijat arvioivat, että SEPA tulee nostamaan Suomessa toimivien pankkien operatiivi- sia kustannuksia lyhyellä aikavälillä (kuvio 4). Asiantuntijat pitivät kuitenkin mahdollisena, että pitkällä aikavälillä operatiiviset kustannukset voisivat laskea SEPAA edeltävän vaiheen alle.

¹⁴ Laskelmia ei käytettyjen tietojen luottamuksellisuuden vuoksi voida julkaista.

¹⁵ Lisätietoja maksuvälineiden kustannuksista: Koivuniemi – Kempainen, 2007.

Kuvio 3. SEPan vaikutukset Suomessa toimivien pankkien operatiivisiin kustannuksiin

Muun muassa CapGemini Consultingin (2007) on esittänyt, että SEPan vaatimat investoinnit voidaan kattaa tulevaisuudessa operatiivisten kustannusten säästöillä. Asiantuntijoiden arvioiden mukaan Suomessa tämä on mahdollista ehkä aikaisintaan vuonna 2018 (kuvio 4). CapGemini Consultingin (2007) tutkimuksessa esitetään myös, että operatiiviset kustannukset laskisivat 20 prosenttia. Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan tätä tulosta Suomen osalta. Lähes kaikki arvioivat, että Suomessa kustannusten lasku jäisi reilusti alle 20 prosentin. Toisaalta eräs asiantuntija arvioi, että 20 prosentin lasku voi hyvinkin olla mahdollinen.

Suomessa toimivien pankkien operatiivisista kustannuksista ei tällä hetkellä kerätä min-käänlaista aineistoa. Aineiston kerääminen olisikin tärkeä askel tulevien maksuliikenteen tuottojen ja kustannusten arviointien kannalta.

Asiantuntijahaastatteluiden tulokset erosivat siis jossain määrin CapGemini Consultingin (2007) saaduista tuloksista. Asiantuntijoilla ei ollut yhtenäistä näkemystä SEPan vaikutuksista maksupalveluista perittävien hintojen kehitykseen. SEPan käyttöönoton vaikutuksia operatiivisiin kustannuksiin ei myöskään osattu arvioida tarkasti. Vaikuttaakin siltä, että pankit toteuttavat SEPAa lähinnä ulkoisen painostuksen vuoksi, ja kustannukset nähdään annettuina. Hinnoittelupäätökset tehdään vasta myöhemmin toteutuneen kehityksen perusteella.

5.2 Vaikutukset pankkien kilpailuun

Aiemmin maksupalveluita tarjoavien pankkien on ollut hankalaa ja kallista siirtää toimintaansa rajojen yli. Jokaisen maan omat infrastruktuurit ja maksuvälineiden erikoisuudet ovat vaatineet suuria investointeja, mikä on toiminut yhtenä kilpailun esteenä. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan SEPA mahdollistaa muun muassa erilaisten niche-toimintaperiaatteella toimivien yritysten, maksuinstituutioiden sekä suurten pankkien Suomeen tulon. Lisäksi SEPAn myötä suomalaisilla pankeilla on mahdollisuus siirtää toimintaansa Suomen rajojen ulkopuolelle. Asiantuntijoiden mielestä tämä on todennäköistä kuitenkin vain suurten pankkien kohdalla. Asiantuntijoiden mukaan suurten eurooppalaisten pankkien tulo suomalaisille markkinoille tulee kiristämään Suomessa toimivien suurten pankkien välistä kilpailua. Nämä pankit tulevat kilpailemaan pääasiassa suuryrityksistä, jotka ovat lähinnä suurten pankkien asiakkaita.

Asiantuntijat siis arvioivat sekä Suomessa toimivien pankkien välisen kilpailun että yhtenäisen euromaksualueen pankkien välisen kilpailun¹⁶ kasvavan SEPAn käyttöönoton myötä. Arviot ovat yhteneviä myös aiempien tutkimusten kanssa, jotka perustuvat lähinnä haastatteluihin ja asiantuntijoiden mielipiteisiin.

Yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton vaikutuksia pankkien väliseen kilpailuun olisi-kin mahdollista lähestyä jonkin sopivan kilpailuindikaattorin avulla.¹⁷ Eräs tapa olisi yhdistää olemassa olevia kilpailuindikaattoreita¹⁸ eräänlaiseksi yleiseksi kilpailuindikaattoriksi. SEPAn käyttöönoton jälkeen tapahtuneet muutokset indikaattorissa voisivat viitata kilpailuun kohdistuneisiin vaikutuksiin.

5.3 Vaikutukset pankkien asiakasstrategioihin

Pelkkien lukujen perusteella voisi ajatella, että yhtenäinen euromaksualue aiheuttaa pankeille pelkästään kustannuksia. Asiantuntijoiden mukaan luvut eivät kuitenkaan anna kokonaiskuvaa vaikutuksista. Kuten aina suurien muutosten myötä, myös pankkien kohdalla muutos pakottaa katsomaan asioita eri kannoilta. SEPAn myötä pankit voivat esimerkiksi kehittää uusia asiakasstrategioita. Asiantuntijoiden mukaan yhtenäinen euromaksualue voi aiheuttaa pienten pankkien erikoistumisen. Osa pankeista voi erikoistua maksuliikenteeseen, osan

¹⁶ Pankkikilpailusta Euroopassa: mm. Goddard, Wilson & Tavakoli (2007), Bikker (2004) (yleiskatsaus).

¹⁷ Suomen pankkikilpailua ovat tutkineet mm. Vajanne (2008), Kauko (2007).

¹⁸ Esimerkkejä kilpailuindikaattoreista: Panzar & Rosse (1987), Boone, van Ours, van der Wiel (2007).

jättäessä maksuliikenteen toimenkuvansa ulkopuolelle. Pankkien kohderyhmät voivat jatkossa erota hyvinkin paljon toisistaan.

Lisäpalveluiden kehittäminen mahdollistaa uusien asiakkaiden houkuttelun. Asiantuntijoiden mukaan suomalaiset pankit voivat korostaa paikallisuuttaan ja tämän avulla houkutella ulkomaisten pankkien pieniä ja keskisuuria yritysasiakkaita. Suuret pankit voivat myös harkita siirtymistä Euroopan tason markkinoille. Asiantuntijoiden arviot eivät siis eroa I-Flex Solutions/Financial Insights (2006) tutkimustuloksista. Pankkien liiketoiminnan laajentamisen olisikin mielenkiintoinen jatkoseuraamisen kohde.

Suomessa korttimaksaminen on hyvin yleistä. Tästä syystä korttimaksaminen ei välttämättä tule korvaamaan käteisen käyttöä (McKinsey 2005) siinä määrin kuin sellaisissa Euroopan maissa, joissa korttimaksaminen on harvinaisempaa. Sen sijaan tarjotuissa korttituotteissa voi tapahtua muutoksia.¹⁹

5.4 Tulevaisuudenkuvia

Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan, mitkä tekijät mahdollistavat yhtenäisen euromaksualueen käyttöönoton ja mitkä voivat uhata sitä. Lisäksi heitä pyydettiin kertomaan, mitkä heidän mielestään ovat SEPAn käyttöönoton suurimmat vaikutukset pankeille.

Kaikki asiantuntijat pitivät pankkien sitoutuneisuutta ja yhteistyötä erittäin merkittävänä tekijänä käyttöönoton onnistumiselle. Asenteella on suuri merkitys myös sille, missä laajuudessa SEPA tullaan toteuttamaan niin Suomessa kuin muulla SEPA-alueella. Negatiivinen asennoituminen aiheuttaa SEPAn toteuttamisen minimivaatimuksin.

Yritysten ja asiakkaiden mukaantuloa pidettiin tärkeänä tekijänä SEPAn toteuttamisen kannalta. Heidän mukaantuloonsa voidaan vaikuttaa suuresti selkeällä ja ytimekkäällä tiedottamisella. Uusien maksuvälineiden käyttöönotto ja kehittäminen riippuvat osin myös eri viranomaisten kannanotoista. Viranomaisten ristiriitaiset lausunnot eivät edistä yhtenäisen euromaksualueen kehittämistä ja etenemistä. Suomen kilpailuviranomaiselta toivotaan kaikkia markkinaosapuolia tyydyttävä kanta esimerkiksi pankkikortin tulevaisuudesta, sillä tällä hetkellä kaikki pankkikortteja koskevat päätökset ovat jäissä.

Suurin uhka SEPAn käyttöönoton aikataulun toteutumiselle on, miten käyttöönotto etenee muissa SEPA-maissa. Asiantuntijoiden mukaan Suomi ja Suomessa toimivat pankit eivät tule hyötymään SEPAn käyttöönotosta, mikäli muut SEPA-maat eivät noudata aikatauluja. Tästä

¹⁹ Maksukorttien rakennemuutosten arviointi on jätetty tämän selvityksen ulkopuolelle.

syystä käyttöönoton aikataulua tulisikin tarkentaa ja koko SEPA-alueelle tulisi määrätä tarkka siirtymäkauden päättymispäivämäärä.

Asiantuntijoiden mukaan SEPA edesauttaa Euroopan yhdentymistä ja rajojen häviämistä. Heidän mielestään SEPAA pidettiin suurena investointina pankeille, mutta toisaalta SEPAn nähtiin mahdollistavan kustannussäästöjä ja uusia lisäpalveluita ja niiden kautta asiakkaiden palveluiden parantamisen. Asiantuntijoiden mielestä SEPAn käyttöönotto pakottaa pankit järjestelmien ja maksuinstrumenttien uudelleenarviointiin. SEPA siis nähdään sekä kustannuksena että mahdollisuutena pankeille.

6 Lopuksi

Tässä paperissa on arvioitu SEPAn käyttöönoton vaikutuksia Suomessa toimiviin pankkeihin. Käytössä olevien aineistojen ja asiantuntijahaastatteluiden avulla arvioitiin pankkien tuottoihin ja kustannuksiin kohdistuvia lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia sekä vaikutuksia pankkien väliseen kilpailuun ja asiakasstrategioihin.

Asiantuntijoiden mukaan pankkien ja yritysten siirtyminen e-laskutukseen voi kasvattaa tilisiirtovolyymien määrää siirtymäkauden jälkeisenä aikana. Volyymien kasvu johtuu myös siitä, että pankit tulevat kannustamaan asiakkaitaan siirtymään vanhasta suoraveloituspalvelusta e-laskupalveluun, jossa maksaminen tapahtuu tilisiirtona. Vastaavasti suoraveloituksen volyymit laskisivat voimakkaasti. Myös maksupäätetapahtumien määrän kasvun uskotaan jatkuvan vastaisuudessakin.

Asiantuntijoilla ei ollut yhtenevää näkemystä SEPAn vaikutuksista hintoihin ja sitä kautta pankkien tuottoihin. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan hinnat tulevat nousemaan transaktiokohtaisen hinnoittelun lisääntymisen vuoksi. Tämä erosi CapGemini Consultingin (2007) tuloksesta, jonka mukaan maksupalveluista perittävät hinnat tulevat yleisesti putoamaan.

Suomessa toimivien pankkien budjetoitujen kokonaisinvestointien arvioitiin olevan noin 40 miljoonaa euroa, joista vuoden 2008 kesällä SEPAA varten budjetoituista investointikustannuksista on käytetty noin puolet. Kokonaisinvestointien tarkkaa suuruutta ei vielä tiedetä, koska euromaksualuetta tullaan kehittämään myös SEPA-siirtymäkauden jälkeen. Arvioinnissa pankkien investointeja pyrittiin vertailemaan suhteuttamalla pankin budjetoituja SEPA-investointeja sen maksuvolyymeilla. Sen mukaan investointien suhteellinen rasite kasvaa pankin koon pienetessä. Maksujärjestelmät ovat tyypillisesti suuri investointi ja siksi investointi rasittaa pieniä pankkeja enemmän.

Muun muassa CapGemini Consulting (2007) mukaan SEPAn vaatimat investoinnit voidaan kattaa operatiivisten kustannusten säästöillä. Asiantuntijoiden mukaan tämä on epärealistista ainakin lähitulevaisuudessa ja voi tapahtua korkeintaan 5–10 vuoden kuluttua.

Pankkien maksupalveluista, hinnoista, volyymeista, investoinneista ja kustannuksista, tulisi kerätä aineistoa esimerkiksi yhteistyössä Finanssialan Keskusliiton ja Rahoitustarkastuksen kanssa. Koordinoidusti kerätyn aineiston avulla pystyttäisiin arvioimaan SEPAn vaikutuksia hintoihin, hinnoittelun rakenteen muuttumista ja läpinäkyvyyttä. Lisäksi voitaisiin selvittää pystytäänkö Suomessa operatiivisten kustannusten säästöillä kattamaan SEPAn vaatimia investointeja. Aineisto palvelisi myös muuta tutkimusta. Arviointien tarkentaminen olisi tärkeää niin pankkien kuin kuluttajienkin kannalta.

Haastatteluiden perusteella sekä Suomessa toimivien pankkien välinen kilpailu että yhteisen euromaksualueen pankkien välinen kilpailu kasvaa SEPAn käyttöönoton myötä. Arviot ovat yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa, jotka myös perustuvat lähinnä haastatteluihin ja asiantuntijoiden mielipiteisiin. Tulevaisuudessa SEPAn käyttöönoton vaikutuksia pankkien väliseen kilpailuun voisikin lähestyä esimerkiksi jonkin sopivan kilpailuindikaattorin avulla.

SEPAn myötä pankit voivat kehittää asiakasstrategioitaan. Lisäpalveluiden kehittäminen voi mahdollistaa uusien asiakkaiden houkuttelun. Asiantuntijoiden mukaan suomalaiset pankit voivat alkaa korostaa paikallisuuttaan ja tämän avulla houkuttaa ulkomaisien pankkien pieniä ja keskisuuria yritysasiakkaita. Suuret pankit voivat myös harkita siirtymistä Euroopan tason markkinoille. Kuten aina suurien muutosten myötä, myös pankkien kohdalla muutos pakottaa katsomaan asioita eri kannoilta.

Kirjallisuutta

Accenture (2006) **The European Payments Revolution**. Accenture European Survey 2006.

Beijnen, C. – Bolt, W. (2007) **Size Matters: Economies of Scale in the European Payments Market**. De Nederlandsche Bank Working Paper Series 155.

Bikker, J. (2004) **Competition and Efficiency in a Unified European Banking Market**.

Bolt, W. – Humphrey, D. (2007) **Payment Network Scale Economies, SEPA, and Cash Replacement**. Review of Network Economics Vol. 6, Issue 4, December 2007.

Boone, J. – van Ours, J.C. – van der Wiel, H. (2007) **How (not) to measure competition**. CEPR Discussion Papers, 6275.

Boston Consulting Group (2006) **Navigating to Win**. Boston Consulting Group Global Payments 2006 Report.

Bresnahn, T.F. (1989) **Empirical studies of industries with market power**. Handbook of Industrial Organization, vol 2. d. 1011–1058.

CapGemini Consulting (2007) **SEPA: Potential Benefits At Stake. Researching the impact of SEPA in the Payments market and its stakeholders**. CapGemini Consulting. http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/sepa/sepa-capgemini_presentation_en.pdf (28.6.2008).

Eurogroup – Fédération Bancaire Française (2007) **Economic impacts of the SEPA Project**.

Euroopan keskuspankki (2008) **Financial Integration in Europe**. European Central Bank April 2008.

Euroopan komissio - Euroopan keskuspankki (2008) **Joint statement by the European Commission and the European Central Bank welcoming the formal launch of SEPA payment instruments by EU banks.**

Finanssialan Keskusliitto (2008) **Yhtenäisen euromaksualueen toteutuminen Suomessa - Suomen kansallinen SEPA-siirtymäsuunnitelma** (28.1.2008).

Finanssialan Keskusliitto (verkkolähde)

<http://www.fkl.fi/asp/system/empty.asp?P=2854&VID=default&SID=633811279674553&S=1&A=closeall&C=31813>.

Goddard, J. – Molyneux, P. – Wilson, J. O. S. – Tavakoli, M. (2007) **European banking: An overview.** Journal of Banking and Finance 31, 1911–1935.

I-flex solutions/Financial Insights (2006) **Big Revenue Opportunities Seen for Early SEPA Adopters.** White Paper, October.

Kauko, K. (2007) **Kilpailutilanne Suomen vähittäispankkitoiminnassa 1996 ja 2006.** Bank of Finland, Financial Markets and Statistics Department, BoF Online 17/2007.

Kempainen, K. (2008) **Integrating European Retail Payment Systems: Some Economics of SEPA.** Bank of Finland, Research Discussion Papers 21/2008.

Koivuniemi, E. – Kempainen, K. (2007) **On cost of payment methods: A survey of recent studies.** Bank of Finland, Financial Markets and Statistics Department Working Paper 6/2007.

Krueger, H. (2008) **A Finnish Case Study of Outsourcing Payments Processing.** Gtnews 24.6.2008. <http://www.gtnews.com/article/7313.cfm> (8.7.2008).

McKay, R. (2008) **Impact of the SEPA Credit Transfer.** Gtnews

Jones, P (2007) **A SEPA good news story.** European Card Review 24–28.

McKinsey & Company (2005) **European Payment Profit Pool Analysis: Casting Light in Murky Waters**. June.

Jones, P. – Jones, C. (2005) **Analysis of debit card MSC differences within the EU**. PSE Consulting. www.pseconsulting.com/pdf/papers/eu_msc__diff_eu_nov05.pdf.

Panzar, J. – Rosse J. N. (1987) **Testing for monopoly equilibrium**. Journal of Industrial Economics 35, 443–456.

PSE Consulting (2006) **SEPA – One year on**. Heinäkuu.

Schmiedel, H. (2007) **The Economic Impact of the Single Euro Payments Area**. Occasional Paper Series no 71.

Takala, K. – Viren, M. (2008) **Efficiency and costs of payments: some new evidence from Finland**. Bank of Finland, Research Discussion Papers 11/2008.

TowerGroup (2005) **The European Payments Market: Working to Make Fragmentation Look Like Unity**. Press release dated 23 May.

Vajanne, L. (2008) **Competition in the Finnish Banking Sector: An application of profit elasticity indicator**. Bank of Finland, Financial Markets and Statistics Department Working Paper 2/2008.

Verkkolähteet:

Euroopan keskuspankki:

<http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/html/index.en.html> (2.7.2008).

Euroopan komissio:

http://ec.europa.eu/internal_market/payments/sepa/index_en.htm (SEPA) (2.7.2008).

http://ec.europa.eu/internal_market/payments/framework/index_en.htm (maksupalveludirektiivi) (2.7.2008).

Euroopan maksuneuvosto:

<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm> (2.7.2008).

Finanssialan Keskusliitto:

Yhtenäinen euromaksualue SEPA-sivut

<http://www.fkl.fi/asp/system/empty.asp?P=2854&VID=default&SID=326528131425325&S=0&C=26249> (25.8.2008).